Klima cykelture i 2016

Klimagruppen i Gribskov

December 2016

Kirsten Gamst-Nielsen og Jens Erik Larsen

Indhold

Indledning med oversigt over turene 2016	3
Helsinge som cykelby og udstillingen Cykelpassion	4
Vingården Garbolund og lokalsamfund i Annisse	7
Esrum Kloster og Møllegaard – vand som drivkraft	9
Økologisk landbrug på Valby Overdrev	12
Økologisk byggeri i Dronningmølle og Hornbæk	15
Formidling af turene og deres indhold	17
Bilag**:** Lokalrådet i Annisse: Klimatilpasning	21
Bilag: Regnskab	22

Kolofon
Klimacykelture 2016
Tekst: Jan-Helge Larsen, Kirsten Gamst-Nielsen og Jens Erik Larsen
Fotos: Jens Erik Larsen
Korrektur: Merete Hjorth
Layout: Foreningen Frie Fugle
ISBN: 978-89835-86-7

Rapporten kan downloades gratis på www.friefugle.dk **se under projekter**

Indledning

Klimagruppen i Gribskov er en lille forening for mennesker, der vil vide mere om klima- og miljøspørgsmål, som forsøger at omsætte viden til ændring af egen adfærd, og som gerne vil i dialog med lokale politikere og medborgere om, hvordan kommunen kan understøtte de nødvendige adfærdsændringer.

Som opfølgning på vores "Temadag om Forbrug, Genbrug og Reparation" i 2013, organiserede vi i 2014 og 2015 en række temature på cykel med henblik på at få endnu flere af kommunens borgere til at interessere sig for klima- og miljøspørgsmål. Der var korte ture, som afvikledes en hverdags eftermiddag/aften og lidt længere ture, som foregik en weekenddag. Medlemmer af Klimagruppen medvirkede som turledere suppleret af inviterede fagfolk.

Turene blev foromtalt og refereret både i Ugeposten og andre lokale medier samt på Frie Fugles og Cyklistforbundets lokalafdelings hjemmesider. Sigtet var at vise steder inden for Gribskov kommune, der kunne tjene til inspiration. Nogle få ture blev lagt uden for kommunen, fordi der ikke fandtes tilsvarende steder inden for kommunegrænsen. Rapporten med fagligt indhold fra besøgene kan findes på www.friefugle.dk

For turene afviklet i 2016 foreligger denne rapport, som er finansieret af restmidler fra Gribskov Kommunes Klimapulje. Vi har opsamlet mailadresser fra alle deltagere og øvrige interesserede, hvorfor budskaberne her i rapporten har mulighed for at nå langt ud. Se regnskab sidst i rapporten.

Oversigt over afviklede cykelture med tema i 2016:

Dato	**Turmål**	**Tema**	**km**	**Antal deltagere**	**Turleder**
26. april	Helsinge by og Kulturhuset	Helsinge som cykelby og udstillingen Cykelpassion	10	6	Jens Erik
11. maj	Garbolund i Annisse	Vingård og lokalsamfund	20	12	Jens Erik
21. maj	Esrum Møllegaard	Vand som drivkraft	30	12	Jens Erik
16. juni	Valby Overdrev	Økologisk landbrug	20	8	Kirsten
20. august	Dronningmølle og Hornbæk	Økologisk byggeri	26	32	Jan-Helge og Jens Erik
				I alt 70	

Helsinge fra bilby til cykelby og udstillingen Cykelpassion

Vi mødtes på Helsinge Station og cyklede rundt i Helsinge en halv time, hvor Jens Erik Larsen viste hvordan byen er planlagt for biler og forklarede, hvordan den kan ændres til at blive god for cyklister. Derefter cyklede vi ad den lokale cykelrute 701 omkring Tofte og derfra ud til Kulturhuset for at se udstillingen Cykelpassion. Her er en sammenfatning af turens faglige indhold:

Pendlertrafik

Vi startede på Helsinge Station i ly af regnen og snakkede om, at det vil være en god målsætning for kommunens miljø og sundhed at få flere pendlere til at skifte biltransport ud med cykel + tog. Dette vil også være i tråd med ideer, der indeholdes i det at være en ”klimakommune”. For at å dertil skal tog og busser køre fornuftigt. Rygmarven i den kollektive transport er togdriften.
Med øget antal brugere kan antal afgange måske øges. Det er fint, at det er blevet gratis at medbringe cykler, ligesom i S-toget. Dog er kapaciteten ikke særlig stor, så der må samtidig sikres bedre parkeringsforhold for cykler på stationen, herunder aflåseligt cykelskur.

Adgangsforholdene til Helsinge Station er problematiske. Cyklister vil gerne nærmeste vej, men man skal over en del kantsten og busbaner for at nå direkte til indgangen til stationen. Når man skifter perron, mangler tunnelen en slidske til cykler. Særlig forbindelsen mellem gågaden og stationen er slet ikke tænkt for fodgængere og cyklister, og venstresvinget for cyklister ved Rådhusvej/Stationspladsen er virkelig farligt. Her er også opsat et fejlagtigt udformet skilt for cykelrute 32 og 102, og der har været store huller i vejen.

Nogle kan godt lide at cykle længere stræk til arbejde eller uddannelse. Der etableres for tiden cykelsuperstier i Københavnsområdet. For Gribskov Kommunes vedkommende foreslås det at etablere en god pendlerrute mellem Helsinge og Hillerød i samarbejde med Hillerød Kommune. Denne vil kunne gå på Gribskovvej og Helsingevej gennem Gribskov, hvis vejarealet omprofileres og evt. gennemgående trafik undtagen busser forhindres i at køre igennem. Der er brug for lidt synlige og nye løsninger for at fremme denne infrastruktur-strategi.

Benyttelse af cykel til **indkøb** kan også fremmes ved at skabe bedre cykelparkeringsforhold ved

butikker, ved at indrette gågaden i Helsinge så cykling er mulig. Der er i mange af døgnets og årets timer ikke så mange mennesker på gågaden. I mange andre byer er cykling tilladt. Det skal bare vises tydeligt hvor og hvornår. Supplerende kunne man udlåne indkøbsvogne, der samtidig kan benyttes som cykeltrailere.

Vestergade

Østergade

Vi cyklede ud ad Vestergade og så på den livsfarlige cykelstrimmel, der er lavet her. Når biler parkerer på den og cyklister, herunder skolebørn, skal svinge udenom, bliver det virkelig farligt. Vejdirektoratet fraråder sådanne løsninger. Vejen er bred nok, til at der kunne etableres rigtige cykelstier. Det samme gælder i Østergade, hvor gymnasiet kunne have mere cykeltrafik, hvis forholdene blev bedre.

Rekreativ trafik og turisme

Gribskov Kommune er jo Danmarks grønne smørhul beliggende mellem landets 2 største søer, bedste badestrande og mest varierede storskov – hvad mere kan man ønske sig. Det er f.eks. helt unikke oplevelser, man kan få ved at cykle uden bilstøj langs Esrum Sø på vestsiden og ud gennem Tisvilde Hegn gennem Troldeskoven.

Kommunen bør revidere og genoptrykke det gode **cykelrutekort,** som kan give cyklisterne et godt overblik. Man kunne supplere dette med at vise mulighederne for folk til fods og til hest i næste reviderede udgave. Kortet viser i dag de skiltede cykelruter samt 5 turforslag, der er tiltænkt at blive skiltede som lokale cykelruter. Sæt dette i værk, så brugsværdien kan øges yderligere. Disse lokale turforslag, er bygget op, så beboere i byerne så som Helsinge og Græsted kan cykle rundture ud til stranden og andre seværdige steder. Samtidig kan sommerhusbeboere og campisterne benytte ruterne modsat til en tur ind i land, herunder til indkøb i byerne. Det er oplagt at fremme en aktiv befolkning inkl. sommergæsterne ved at tage nye cykelfremme initiativer på dette punkt, herunder markedsføring af lokalhistoriske forhold, som kan få folk op af lænestolene.

I Helsinge snakkede vi om, at det ikke så smart at cykelrute 32 går på omfartsvejen og så ned til det farlige venstresving ved stationen. Som foreslået, lav cykelmulighed på gågaden og lad R32 gå den vej ind, så cykelturisterne kommer ind og lægger nogle penge i byen. Forbind ligeledes gågaden bedre med stationen.

Endelig stod vi i byporten og undredes over, at denne vej ikke kunne bruges af cyklister på en eller anden måde. Cykelrute L701 gik oprindelig fra Gadekæret og ud til Arresø, men kommunen har fjernet skiltene, dog glemt et ved Netto. Dette må genoprettes. Frederiksborggade mellem byporten og Gadekæret er ensrettet, dette bør ikke gælde cyklister og belægningen kunne godt være mere cyklistvenlig.

Det vil endvidere være muligt at udbygge cykelrutenettet ved at inddrage veje, som er mere eller mindre lukkede for gennemkørende biltrafik, og herved udnytte asfalten på en ny måde.

Udstillingen CYKELPASSION

Billedkunstner Britt Salver bosiddende Tisvildeleje og Jens Erik Larsen har startet et samarbejde, som mundede ud i ovennævnte udstilling. Denne bestod primært af kunstværker udført af Britt Salver, men også af cykelkort for Nordsjælland m.m.

Vi ser dette som en ny måde at fortælle om vores egen glæde ved at cykle, om det at bevæge sig fra sted til sted ved egen kraft, det at mærke vinden i ansigtet, at kunne stoppe op og hilse på dem, man møder, at kunne transportere sig nemt og billigt - også for samfundet. Ja mange glæder og mange perspektiver. Vi håber at glæden herved kan smitte andre.

Udstillingen havde fernisering, hvor borgmester Kim Valentin åbnede udstillingen den 8. april 2016. På vores cykeltur viste Britt Salver rundt på udstillingen.

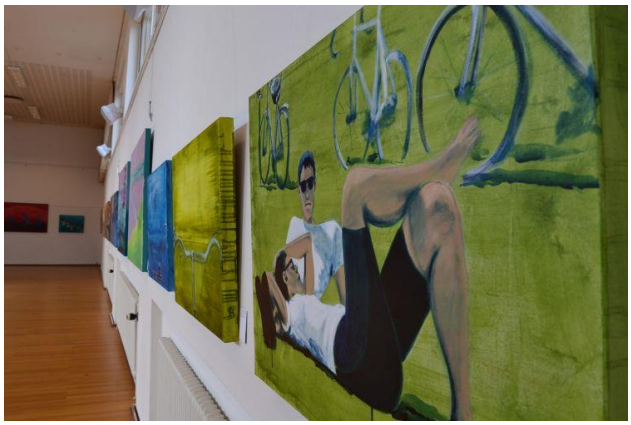

Garbolund og Annisse Lokalsamfund

Klimagruppen i Gribskovs 2. tematur i 2016 var et besøg hos vinbonden Jette Haugaard på Garbolund. Jette er formand for Annisse Lokalråd og fortalte sammen med lokalrådets næstformand Henning Jensen om Annisse som Energilandsby. Annisse Lokalråd har igennem flere år arbejdet med såvel energiløsninger som klimatilpasning. Det sidste sker ved afkobling af regnvandet fra kloakvandsledningerne. Annisse Lokalråd er netop i færd med at få gennemført regnvandsløsninger, som understøtter kommunens klimaplan, kommunens ønske om nedsivning eller medvirker til at være CO_2 venlig. Se mere herom i bilag.

Endvidere fortaltes om, hvordan det er lykkedes at skabe et levende lokalsamfund, og hvordan Lokalrådet arbejder.

Jette har gennem nogle år dyrket vin og fortæller om udfordringer og glæder ved at være en af Danmarks første producenter af naturvin, som er vin helt uden tilsætningsstoffer. Garbolund, byder også på spændende interiør, som nærmest er hvad svenskerne kalder et ”hembygdsmuseum”.

Vi mødtes på Helsinge Station og cyklede på R32 til Høbjerg og derfra ned forbi Pibe Mølle og videre forbi golfbanen ad Rørmosevej. Videre ad en snedig sti til Arresø og frem til Annisse. Hjemturen gik ad L701 forbi vinmarkerne, videre til Annisse Nord og retur til Helsinge Station.

Næstformand i Lokalrådet Henning Jensen fortalte om klimatilpasningsprojektet med at lede regnvand uden om kloakkerne og ud i Arresø, og tog os med på en vandretur gennem Annisse gamle landsby ned til Arresø.

Følgende er taget fra referat af møde i lokalrådet:

”Annisse Lokalråd arbejder på at gøre Annisse til en ”Energilandsby”, og nu kobler Lokalrådet dette sammen med en ”Klimapolitik i Annisse”, hvor der kan spares rigtigt megen energi ved klimatilpasning.

Klimamødet den 19. februar udløste afholdelse af adskillige opfølgende møder med grundejerforeninger. De opfølgende møder havde til formål at orientere grundejerforeningerne om afkobling af regnvand fra kloaksystemet, om den praktiske løsning og om det deraf følgende papirarbejde.

Annisse Lokalråds Energigruppe, har samarbejde med Gribvand Spildevand A/S og COWI Consult skrevet 'Vejledning for hel eller delvis regnvandsseparering på private grunde'
Denne vejledning er et vigtigt stykke værktøj i arbejdet med klimatilpasning.

Energigruppen arbejder også fortsat med løsning til den kollektive varmeforsyning. Vi må desværre se i øjnene, at firmaet Enopsol, som skulle udarbejde beregninger på et grundvandsvarmeprojekt for to modellandsbyer, hvoraf Annisse var den ene, ikke har løftet opgaven, til trods for at projektet var tildelt næste 900.000 fra Dansk Elforskningsråd.

Energigruppen arbejder derfor med at finde forskellige andre løsninger på, hvorledes gamle oliefyr i vores område kan udskiftes på fornuftig vis.”

Vand som drivkraft – tur til Esrum Kloster og Møllegård

Klimagruppens 3. tur i 2016 blev afviklet lørdag den 21. maj med temaet ”vand som drivkraft”. Klostrene blev i sin tid altid lagt, så man kunne udnytte vandets kraft. Det skete oftest ved opdæmning af en å, således også ved Esrum Kloster. Her fortalte Peter Kalko levende historien herom, og vi snakkede også om nyere eksempler på udnyttelsen af vandkraft.

Det var Biskop Eskild af Lund, der omkring 1150 fik franske cistercienser munke til at komme herop og bygge Esrum Kloster. Selve placeringen blev glimrende illustreret ved, at vi gik rundt om engen og så hvor Esrum Å´s oprindeligt løb var i det flade fugtige område nord for søen. Bagefter fik vi et godt overblik ved at se modellen af det oprindelige kloster oppe i øverste stokværk af den lille del (ca. 1/8 del) af klosteret, der er bevaret.

Esrum sø er jo det nuværende Danmarks vandrigeste sø og har kun ét afløb, så det var et oplagt sted at lægge klosteret for at kunne bygge en vandmølle til at grutte/male kort til dyrefoder og til at indlægge vand i klosteret. Munkene gravede således en lille kanal, som førte noget af åens vand (efter vandmøllen) ind over klostergården, og vandet brugtes til toiletskyl mm. Tænk toiletter med træk og slip for 800 år siden. Klosteret ligger på en naturlig banke nord for det oprindelige å-forløb. Å-vandet blev ikke brugt til drikkevand, men man havde en brønd midt i klostergården (ses nu vest for bygningen), og grundvandet stod højt her. Munkene havde også styr på regnvandet, som blev drænet under bygningerne og derefter løb ud i åen.

Det er interessant, at munkene kom hertil med denne teknologiudvikling, ligesom de lærte os at brænde mursten til at bygge huse og kirker af, munkesten. Stenene fra det store bygningskompleks – se modellen og markeringerne i græsset på vestsiden – blev efter 1560 brugt til at bygge Frederiksborg Slot og Kronborg.

Esrum Møllegård stammer fra Chr. IV´s tid. Kongen (staten) havde jo overtaget kirkens ejendomme til krongods efter reformationen i 1536. Chr. IV fik omlagt å-løbet og etablerede nuværende mølledam og vandmølle. Denne blev brugt af omegnens bønder til at få malet korn. Møllehjul er senere erstattet af en turbine, som stadig i dag kan køre, men kræver pleje og arbejdsindsats af frivillige. Der foregår også pleje af fiskebestanden i å-løbet med udsætning af ørred, ved Esrum Å-laug.

Inde i møllegårdens bygning så vi tandhjulene og hørte vandets brusen. Vi sluttede af i det nedre lokale, hvís seneste vandkraftudnyttelse har været et lille el-værk, der engang kunne levere strøm til 2 landsbyer, men nu kun til 2 parcelhuse. Danskernes strømforbrug er ganske enkelt steget enormt i nyere tid. I lokalet her kan skoleklasser m.m. studere historien med munkenes vandmølle, Chr. IV´s mølle og elværket m.m.

Vi sluttede af med at snakke lidt om, hvorvidt der er fremtid i brug af vandkraft i Danmark. Det er der næppe med hensyn til brug af vandløb, men måske snarere med bølgeenergi. Det har man dog ikke hørt så meget til i de senere år, hvor vinden har blæst i andre retninger, om man så må sige.

Væltningen – en spændende transporthistorie
Transporten af brænde og tømmer fra Gribskov til København foregik på følgende måde fra 1805 til 1873, hvor Gribskovbanens første etape fra Hillerød til Mårum var etableret:

Man havde med tugthusfanger, soldater m.m. gravet øvre og nedre kanal mellem Esrum Sø og Kattegat ved Hulerød Strand. De 2 kanaler var tilsammen 9 km lang og 9 m bred og 1,5 m dyb – udgravet med skovl og spade af omkring 400 mennesker! For at udnytte de 7-8 m højdeforskel bedst muligt var de 2 kanaler ikke direkte forbundet, men træet skulle omlæsses fra den ene til den anden, hvilket skete i Snævret Skov lidt nord for Esrum ved stedet kaldet Væltningen.

Følg den gule vandrerute fra skovens ”hovedvej” og se informationstavle på stedet. Transporten foregik så med hestetrukne pramme ind til Væltningen, dernæst et stykke med mennesketrukne pramme grundet sumpet terræn. Efter ankomst til stranden, omlæsset til hestevogn, som kørte et stykke ud i vandet til mindre både, som sejlede ud til større sejlskibe, som så sejlede tømmeret til København.

Rutebeskrivelse:
Turen, som var ca. 30 km lang, havde 12 deltagere og gik fra Helsinge Station via stien langs banen til Høbjerg Hegn og videre over Nellerød til Mårum. Herfra ad Skovvej til Gribskov, hvor vi først fulgte R33 på Bolandsvej. Det er en meget flot strækning med åbne skovrum og søer og med en god belægning. Vi forlod R33 syd for Mårum Station og fortsatte på Mellemvej, krydsede jernbanen. Nu var belægningen desværre ikke særlig god og Storkevadsvej var spærret så vi måtte videre på Buresøvej og ud til krydsning af landevejen ved Ostrupgård (Naturstyrelsens domæne). Her tog vi ind før Svalehus og ramte ned på Hvideportvej til Søvej ved Kongens Bøge. En fornøjelse at cykle på Søvej langs Esrum Sø op til klosteret forbi Nelsons Eg og Daniels Kilde. En røverhistorie siger at en munk med navnet Daniel havde en frygtelig migræne, men blev helbredt af vandet fra denne kilde.

Vi spiste frokost i 2 hold, ét i caféen, der drives som en socialøkonomisk virksomhed og ét udenfor på bænke om bord med medbragt mad og med selskab af en høne og en hane af dansk landrace samt udsigt til klosteret.

Herefter cyklede vi op i Snævret Skov for at se Væltningen, hvor tømmer fra Gribskov blev ”omlastet” for at blive transporteret til kysten og derfra sejlet til København. Efter en længere strækning på grusvej nåede vi Dragstrup med en del skilte med privat vej og adgang forbudt m.m. Videre gennem den hyggelige landsby Søborg og stop mellem Søborg Slotsruin og Søborg Sø med lidt information herom.

Endelig gik turen forbi Stodderly ind til Græsted med stop på det nye torv – Græsted Plaza og til sidst på den dobbeltrettede cykelsti tilbage til Nejlinge og Helsinge.

Økologisk landbrug på Valby Overdrev - Valby Bækgaard

Med stor tillid til at regnvejret var slut for denne gang, drog 7 cyklister af sted fra Helsinge station kl.16.00. En stødte til senere. Turen fulgte stisystemet langs Kongensgavebebyggelsen og Haragergård samt videre over broen og Bukkarvej ind i Valby Hegn.

Valby Hegn er gammelt stenalderbondeland og var senere delt mellem en række små landsbyer, hvoraf Valby var den største og mest betydningsfulde. Området blev – efter at være blevet ryddet for træer til fordel for jordbrug i tiden fra yngre stenalder og op til 1700-tallet - genplantet som skov omgivet af kampestenshegn. Skoven er nu en frodig biotop for alskens planter og dyr. Vi fik blandt andet udpeget steder for ravnereder – og senere så vi ude på marken to hinder af krondyr.

Turens mål var Valby Bækgaard, der drives af Jens Prom og Anne Svenningsen som økologisk brug med vægt på dyrehold. Klimagruppens ”økobondetur” i 2015 handlede primært om planteavl, men nu skulle vi se på får, grise, gæs og høns.

Jens Prom er biolog og tidligere formand for vores lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening, og Anne Svenningsen er biologilærer. De startede med økologisk brug på en gård på Ravnsbjergvej, Hillerød Kommune, men købte så Valby Bækgård i 1996. Baggrunden var, at i Helsinge Kommune var der mere egentligt landbrug. Men ser man på Gribskov kommune i dag, er hesteholdet desværre ved at tage over.

Valby Bækgaard ligger i kanten af Valby Hegn og med Sigers Å som en del af skellet mod nord. Sigers Å udspringer i Valby Hegn. En del af den er rørlagt (f.eks. går den under Valby Bækgårds have). Vandet er rent, da der ikke sprøjtes og gødes i skoven, og der er få tilløb til åen. Jens Prom har taget prøver og konstateret, at der er et godt insektliv. – Vil man vide mere om Sigers Å, kan man finde det i kommunens regulativ for åen, der stammer fra Helsinge Kommunes tid.

Gården er bygget i 1700-tallet og er firlænget med et smukt stråtag. Jordtilliggende er 5 ha, men parret driver yderligere 5 ha andetsteds. Fårene er primært Gotlandsfår, der går ude, undtagen når en gimmer skal læmme. Ud over fårene på gården, har man får udstationeret til afgræsning på et område ved Esrum Kloster, ligesom der er to får, der ”passer” Ørby Bavnehøj.Det sker selvfølgelig, at ræven tager et nyfødt lam på marken, men rævene er en større trussel mod gæssene og hønsene.

Grisene er af racen Duroc, der med sin brunlig-røde farve er bedre beskyttet mod solskoldning end den almindelige lyserøde gris. Smågrisene bliver ikke kastreret. Man har fundet ud af, at det ikke er nødvendigt for at undgå ”orne-smag” af kødet. Modersoen hedder Solstråle, og hun er stor og mægtig og har et kuld på 12 grise, som snart er store nok til at blive slagtet. Grisene går ude og kan rode i jorden, har mulighed for mudderbad og for at lege med og gnave i grene. De får heller ikke kuperet halerne. Halebid undgås ved at grisene går frit og ikke keder sig. De fodres med byg iblandet kraftfoder. Men de får også grønt, der slås på områder med ukrudt.

Gårdens marker dyrkes i 5-skifte. Så fårene græsser på markerne på skift. Markerne er tilsået med græs med kløverudlæg. Nogle er tilsået med byg med kløverudlæg. Byggen får ikke lov at modne, men slås til grøn ensilage til foder. Høet til vinterfoder for dyrene kommer også fra gårdens marker. Man dyrker ikke byg til grisefoder, så det købes. Fårene gøder jorden efterhånden som de afgræsser markerne. Og det er sammen med kløverens kvælstofbindende egenskaber tilstrækkeligt til at sikre, at der kommer samme energi og stoffer tilbage til jorden, som der tages ud af den ved græsning og slåning.

Den metan, som fårene afgiver, balanceres nogenlunde gennem græssets evne til binding af CO^2. Den store klimarisiko i forbindelse med kødproduktion ligger i rydningen af store skovarealer i f.eks. sydamerika til fordel for græsning til en kødproduktion, der ligger langt ud over, hvad der behøves til lokalt forbrug i moderat omfang.

Der sprøjtes selvfølgelig ikke, og det ses på insekt- og fuglelivet. Men som for så mange andre økologer er det et problem, når naboerne sprøjter deres marker med gift – for det kan ikke altid undgås, at vinden bringer giften ind over skellet. Det samme problem kan man have i forhold til naboer, der anvender genmodificerede planter. Deres pollen kan bæres med vinden og bestøve økologens rene planter. *)

Til gården hører en køkkenhave, hvor Anne Svenningsen har mange forskellige slags afgrøder og også eksperimenterer med, om f.eks ærter og bønner kan vokse op på hver sin side af samme stativ og være til gensidig nytte.

I prydhaven holder gåseflokken til om dagen. Den passes af familiens border-collie, der hellere vil vogte gæs end får. Man kan ikke købe økologiske gæslinger, så gæssene er købt daggamle, og derefter har de levet et rent økologisk liv. Ræven har desværre taget den ene af gaserne. Gæssene slagtes op mod jul og sælges – ligesom lammekød og grisekød af egen avl også sælges. Af lammene udnyttes i øvrigt også skindene, der garves og sælges i Sverige.

Hønsene, der går i indhegnet hønsegård er af forskellige arter, blandt andet Plymouth Rock. Flokkens hane, der galer lystigt, er meget stor og smuk - sølvgrå med sorte striber. Hønsene går ikke frit ude som man f.eks. ser det i enkelte frugtplantager, selv om det ville være det bedste. Men man har erfaring med, at ræven tager dem, hvis de går frit på marken.
Vi talte om, at høns jo egentlig er skovdyr. Og lige som græsning i lysninger i skovene er i fremgang, kunne man måske også forestille sig indhegnede lysninger til større hønsehold i skoven. En hønseflok bør ikke være større end at hønsene kender hinanden og kender hakkeordenen. Det er ikke tilfældet i de store industrialiserede hønsefarme. Men i en skov med et stort areal kan flere flokke leve fint og trives, blot de er beskyttede tilstrækkeligt mod ræve og rovfugle.

På gården er for nylig opført et muret drivhus, hvor hele glaspartiet er genbrug fra en bebyggelse, der skulle have nye vinduer. Drivhuset erstatter det, som stormen Bodil ødelagde. Foreløbig er der mange forskellige sorter af tomater, peberfrugter m.m. Der er planer om at anskaffe en kiwiplante og et ferskentræ.

Gården giver en høj grad af selvforsyning. Men den er også meget arbejdskrævende, selv om alt er lagt an på, at to mennesker skal kunne passe den. Gården er dog ikke stor nok til at kunne give tilstrækkelig indtjening, så begge har i alle årene haft lønarbejde ved siden af inden for deres fag.

Rundvisningen sluttede i stalden, hvor der er fareboks til grisen, og læmmeboks til førstegangsfødende får – og skræppende gæs, og gæslinger.

På gårdspladsen drak vi kaffe, og her talte Jens Prom om vilkårene for økologisk landbrug og noget om konsekvenserne af den såkaldte "landsbrugspakke" – en stribe lovændringer, som forringer de senere års miljøbeskyttende regulering af det konventionelle landbrug.
Blandt andet ophævede man forbuddet mod sprøjtning og gødskning af §3-områder, Nu gælder igen blot, at der ikke må foretages nogen ændring af tilstanden i de pågældende områder.

For de økologiske landbrug er den største risiko nok, at de kan blive fristet eller mere eller mindre tvunget ind i den samme selvskabte onde cirkel, som det konventionelle landbrug befinder sig i. Tendensen mod stordrift og produktionsudvidelse i opgangstider med henblik på at skabe tiltrækkeligt eller større overskud til at leve af og til reinvestering, optagelse af alt for store lån, der i nedgangstider fører til konkurser, overtagelse af kapitalfonde osv. osv.

For de økologiske brug er samarbejde og moderate størrelser en bedre og sikrere vej.
De økologiske brug er undergivet strenge krav og streng kontrol – hvad de konventionelle landbrug ikke er i samme grad. Det giver ulige konkurrencevilkår. Økologerne taler ikke for deregulering, men for ligebehandling. F.eks. betyder landbrugspakkens tilladelse til det konventionelle landbrug til øget gødskning, at erhvervet (og regeringen) forventer øget udbytte og dermed øget indtjening. I priserne for det konventionelle landbrugs varer er der ikke indregnet de totale samfundmæssige omkostninger ved at dyrke arealerne med så store mængder gødning og pesticider.
I landbrugspakken er der intet til fremme af det økologiske landbrug, og i priserne på økologiske landbrugsprodukter indgår alle omkostninger.

*) efter besøget på Valby Bækgaard er vi blevet opmærksomme på en ny lov, der trådte i kraft 10. Juni i år og som omhandler genmodificering og som blandt andet giver visse muligheder for kompensation for skader på afgrøder på grund af forekomst at genmodificeret materiale i afgrøderne, og specifikt giver autoriserede økologer ret til kompensation på grund af skade som følge af genmodificeret materiale i såsæden. Det var dog bedre, om ingen måtte anvende genmodificeret materiale.

Økologisk byggeri i Dronningmølle og Hornbæk

Årets sidste klima cykeltur til økologisk byggeri blev et tilløbsstykke. Temaet handlede om, hvordan vi kan bo godt og samtidig tage hensyn til naturens ressourcer. Emnet og det gode vejr havde fået 32 cyklister til at melde sig. Turen gik først fra Gilleleje Station til Dronningmølle.

Her fremviste Jan-Helge Larsen sit selvbyggede 0-energi sommerhus og dertil hørende have med delvis selvforsyning. Husets årlige totale el-forbrug til opvarmning og drift ligger på under 4.000 Kwh, som kommer fra solcellerne. Overskud anvendes til el-bilen. Det lave el-forbrug skyldes 400 mm isolering i gulv og tag, brug af jord-varmepumpe, ventilations-genvinding og indblæsning af jord-forvarmet luft. Desuden benyttes genvinding af regnvand. Der blev budt på kage og kaffe og stillet mange spørgsmål om huset og den smukke have. Se mere i nedenstående artikel "Selvbyggerens totalentreprise" fra Vedvarende Energi 2013 side 38-39.

Danmark skal være fossilfri senest i år 2050, men allerede nu overbelaster vi kloden med CO_2 og andre drivhusgasser. Vi har derfor brug for, at flere bygger fossilfrie boliger. Interesserede er velkomne til at aftale besøg på jhl@dadlnet.dk. I haven kan også hønsene ses. Eksempler på permakultur kan i øvrigt findes her: http://www.permakulturhaven.dk.

Man kan læse om økologisk byggeri på fx http://lob.dk/lob/, som har til formål at støtte miljøvenligt byggeri. Eller om udvikling af bæredygtigt byggeri på www.sustainablebuild.dk, som har til formål at øge byggebranchens konkurrenceevne.

Dernæst gik turen ad den nye kyststi på R47 langs Villingebæk Strand til Lone Kuhlmanns halmhus i Hornbæks gamle by. Halmhuset er et af landets første af slagsen og et eksempel på, at man kan bygge et smukt hus helt i naturmaterialer, der binder CO_2. Huset opvarmes med en brændefyret masseovn og solvarmen sørger for varmt vand fra marts til oktober. www.kuhlmann-hornbaek.dk Også her viste deltagerne stor interesse og spørgelyst, så hele programmet blev noget forsinket.

Til slut kørte de, der havde lyst, forbi Tegners Museum ad snedige og delvis tilgroede stier, og derfra hjem til Helsinge, Hillerød, Dronningmølle eller Gilleleje.

Selvbyggerens totalentreprise

AF JAN-HELGE LARSEN

Nulenergihus i Dronningmølle med gulvvarme, varmegenvinding, solceller og masser af lys fra vinduerne.

Klimatopmødet i København i 2009 gav stødet. Politikernes resultatløse snak og synet af den meningsløse og nedværdigende anholdelse af op mod 1.000 uskyldige demonstranter førte til, at jeg tog sagen i egne hænder. Jeg ville prøve om det kunne lade sig gøre at bygge et hus, der energimæssigt udelukkende blev forsynet af solen. Vi købte en sommerhusgrund i Dronningmølle, hvor det var muligt at placere et hus, uden at der var træer på naboprundene, der skyggede væsentligt for solen. Grunden skulle være lidt skrænende mod syd og skulle desuden ligge tæt på toget.

Først byggede jeg en bjælkehytte, for at vi kunne have noget at bo i under byggeriet af sommerhuset og for at prøve, om jeg overhovedet kunne magte en selvbyggeropgave. Imens projekterede vi selve huset. Det skulle ligge med en tagflade med 40 graders hældning mod syd beklædt med solceller. Det indebar, at taghældningen på taget mod nord blev 18 grader. Foran huset placeredes et 16 kvm drivhus med tag med 11 graders hældning. Gulvet i drivhuset blev forsænket ca. 20 cm i forhold til jordniveau, og drivhuset placeret på en 10 cm sokkel, så vi fik en god højde inde i drivhuset.

Huset har ventilation med varmegenvinding og gulvvarme, hvor varmen leveres af jordvarmepumpe og jordvarmeslanger. Indsugningsluften til ventilationen ledes enten fra et indtag i drivhuset eller gennem ca. 60 m kloakrør på 100 mm, som ligger i 3 strenge. Jeg havde læst om solkonterne og tænkte, at i et helt tæt hus kunne man skabe undertryk, når man åbnede tagvinduer, og dette ville om sommeren suge kølig luft ind. Derfor gravede jeg yderligere 60 m kloakrør i en anden del af haven. De fører frisk, insektfri og temperereret luft til køkken, brændeovn og soveværelse. Disse luftrør har alle et let fald ned mod hver sin samlebrønd med stenfaskine, så eventuelt kondensvand samler sig der.

Byggeprocessen

Tegningerne blev godkendt, og der blev givet byggetilladelse – dog ikke til multitoilet - og det omfattende graverbejde kunne begynde. Entreprenøren gik på med ikrum hals, og snart var fundament, kloakrør, det kolde vand og en del af elkableme samt 44 cm flamingo isolering placeret under jernnet og betondæk. Der ankom to lastbiler med anhænger med de over 1.000 HH-termoblokke og sække med specialliim. Så kunne vi selv gå i gang med at klistre de 18 kg tunge sten og save dem til i hånden. Vinduerne er placeret 2 cm inde i facaden, og i vinduesnicherne blev stenene sat i 60 graders vinkel ligesom i gamle huse, så lyset sendes ind i rummet. Det tog ca. 1 måned for to mand at få opført murene og få lagt limtræsbjælken mellem de to gavle, så jeg sammen med tømreren kunne gå i gang med tagkonstruktion og isolering, meget besværliggjort af de mange regnvejrsdage. Inde i huset byggede vi en mur af mursten for at have en masse til at udjævne temperaturvingninger og som understøtning.

Huset har niveaufri indgang, og vi sikrede, at fundamentet blev holdt tørt ved at lægge et omfangsdræn og oven på dette et stenlag på ca. 60 cm, så eventuelt regnvand ledes bort. Regnvand fra taget samles i en 4.000 l vandtank og benyttes til havevanding. Overskydende vand og vand fra dræn ledes til en 1.000 liter beholder og dernæst til regnvandssø.

Vi valgte et Nilan JVP18 anlæg og nilair slanger til fordeling af luften. Det var muligt at placere nilair slangerne vellisolerede i den 45 cm tykke tagisolering. På niveau 1 kan man intet høre, men på de højere trin høres en svag susen. Der har været indkøringsproblemer, støj fra resonans i varmepumpen, og det er ikke muligt som selvbygger at komme i kontakt med Nilan.

Gasbetonstenene kræverede en særlig behandling for at få en stabil, vandafvisende facade. Vi valgte nogle professionelle til dette arbejde bestående af priming, påførning af net og pudsning i et par omgange (STO program). Indvendigt er det blot spartlet og derefter malet med silikat maling.

Hvordan er det at bo i huset?

Der er masser af lys fra vinduerne og der bliver aldrig for varmt selv på varme sommerdage – eller for koldt. Der er kun små udsving i temperaturen, og indeklimaet er meget behageligt. Selv om der har været lukket for ventilationen en dags tid, er temperaturen ikke faldet mere end en grad. Og når vi har fyret i brændeovnen, sørger ventilationen for, at varmen fordeles i hele huset. Man hører regnen på tagvinduerne og toget, der kører forbi, men ellers er der helt stille. Solcellerne har produceret knap 5 kW med beregnet 5,5 kW, men først når vinteren er overstået, kan vi vurdere det forventede overskud i el-produktionen.

Formidling af temature og deres indhold.

Med baggrund i succesen fra turene 2014-15, fik vi tidligt på året 2016 sat et program med 5 temature sammen. Desværre lykkedes det ikke at få bevilget midler hertil.

Derfor har der ikke været penge til annoncer. Efter redaktørskifte på Ugeposten har vi ikke fået samme omtale, som tidligere trods meget ihærdig udsendelse af pressemeddelelser og efter turene artikler med det faglige indhold. En undtagelse var dog efteromtalen af turen om vandkraft til Esrum Kloster, der fik en hel side. Netavisen Gribskovavisen har været flink til at omtale turene og det samme gælder Radio Kattegat på deres hjemmeside www.radiokattegat.dk (her mangler dog en søgefunktion, så man kan finde omtalerne). Det kan man derimod på www.gribskovlokalavis.dk. Vi kontaktede også TV Nordsjælland, men forgæves.

Vi har selv sat opslag på biblioteker m.m. og grundet mange tidligere deltagere har mailinglisten fungeret, som en god formidling af årets ture. Mailgruppen bruges også til at sende referat ud efter turen med billeder, så på den måde kommer det faglige indhold langt ud. Turene har også været formidlet via Foreningen Frie Fugles hjemmeside og nyhedsbreve. Ligeledes har vi sat turene på KulturNauten og under tid og sted i Frederiksborg Amtsavis, der også har bragt lidt omtale.

Samlet har der været 70 personer med på årets 5 temacykelture. Heraf dog nogle gengangere, men hver gang også nye personer. Hertil kommer tilmeldte, som måtte melde fra, men som alligevel har modtaget information. Desuden kan man forstille sig, at de begejstrede deltagere har fortalt venner og bekendte om deres oplevelser.

Det er ikke helt enkelt at få folk op af stolene og deltage i en ny aktivitet. Men Klimagruppen har selv været meget aktiv med kontakt til bekendte og med at sætte opslag op over hele kommunen på biblioteker og andre steder. Det faglige indhold i første tur om Helsinge som bilby/cykelby, har vi også sendt til formanden for Teknisk Udvalg, Bo Jul Nielsen, men vi har ikke fået svar tilbage

Klimagruppen i Gribskov vil i det hele taget gerne arbejde videre med cykelture som formidlingsform. Men det kan ikke gøres for foreningens beskedne midler. Så vi efterlyser enkeltpersoner og organisationer og virksomheder, der gerne vil være med til at løfte opgaven med at formidle konkrete løsninger og belyse miljø- og klimaproblemerne.

16 4. AUGUST 2016

Årets sidste klima-cykeltur bliver under temaet 'Økologisk byggeri'.

Årets sidste klima-cykeltur

MOTION Klimagruppen i Gribskov arrangerer årets sidste klima-cykeltur lørdag 20. august kl. 14-17. Turen har temaet økologisk byggeri og starter på Gilleleje Station og følger så Nordkyststien til Dronningmølle for at besøge en sommerhusejer, der har bygget et nul-energihus med et økologisk univers af store regnvandstanke, solceller på taget, elbil, høns og grøntsager. Efterfølgende går turen ind over Rusland, forbi Tegners Museum, hvor lyngen blomstrer i august. Videre ad kyststien til Hornbæk for at se et halmhus. Tilbage mod Gilleleje ad kyststien eller med tog.

Turens længde er 14 eller 26 km.

Tilmelding senest 18. august på Cykelje@gmail.com

Cykeltur til Esrum Møllegård

CYKEL-MOTION: Klimagruppens næste cykeltur har temaet 'Vand som drivkraft'. Klostrene blev i sin tid altid lagt, så man kunne udnytte vandets kraft. Det skete oftest ved opdæmning af en å, således også ved Esrum Kloster - Peter Kalko fortæller historien På Esrum Møllegård.

Turen går Helsinge Station via Højbjerg Hegn, videre over Nellerød til Mårum. Herfra gennem Gribskov til Esrum Sø og på den flotte Søvej op til klosteret forbi Nelsons Eg og Daniels Kilde.

Cykelturen går til Esrum.

Der spises frokost i caféen, der drives som en socialøkonomisk virksomhed eller man kan spise sin medbragte mad på borde og bænke udenfor.

Efter frokosten cykles der op i Snævret Skov for at se Væltningen, hvor tømmer fra Gribskov blev 'omlastet' for at blive transporteret til kysten og derfra sejlet til København.

LØRDAG 21. MAJ KL 10–14. AFGANG FRA HELSINGE STATION KL. 10.10

Cykelturen går til Garbolund. Privatfoto

Cykeltur til Garbolund

CYKEL-OPLEVELSE: Klimagruppen i Gribskov er klar med årets anden tematur - et besøg hos vinbonden, Jette Haugård på Garbolund.

Jette Haugård er formand for Annisse Lokalråd og kan fortælle om Annisse som Energilandsby. Annisse Lokalråd har igennem flere år arbejdet med såvel energiløsninger som klimatilpasning, det sidste sker ved afkobling af regnvandet fra kloakvandsledningerne. Annisse Lokalråd er netop i færd med at få gennemført regnvands-løsninger, som understøtter kommunens klimaplan. Endvidere fortælles om, hvordan det er lykkedes at skabe et levende lokalsamfund, og hvordan Lokalforeningsrådet arbejder.

Spændende interiører

Jette Haugård har gennem nogle år dyrket vin og fortæller om udfordringer og glæder ved at være en af Danmarks første producenter af naturvin - vin helt uden tilsætningsstoffer. Garbolund, byder også på spændende interiører, som nærmest er hvad svenskerne kalder et 'hembygdsmuseum'.

Klimagruppen mødes på Helsinge Station, hvorfra turleder Jens Erik Larsen fører an på cykelturen over Høbjerg, Pibe Mølle og videre forbi golfbanen, Arresø og frem til Annisse. Hjemturen går forbi vinmarkerne, videre til Annisse Nord og retur til Helsinge Station.

Tilmelding senest tre dage før til: Cykelje@gmail.com

ONSDAG 11. MAJ
CYKELTUR TIL GARBOLUND
KL 16 FRA HELSINGE STATION
TURLÆNGDE 20 KM

Cykeltur til munkenes vandkraft i Esrum

Af Jens Erik Larsen

CYKELREPORTAGE: Klimagruppens tredje cykeltur i 2016 blev afviklet i weekenden, og temaet var "vand som drivkraft".

Klostrene blev i sin tid altid lagt, så man kunne udnytte vandets kraft. Det skete oftest ved opdæmning af en å, således også ved Esrum Kloster. Her fortalte Peter Kalko levende historien herom, og vi snakkede også om nyere eksempler på udnyttelsen af vandkraft.

Det var Biskop Eskild af Lund, der omkring 1150 fik franske cistercienser-munke til at komme herop og bygge Esrum Kloster. Selve placeringen blev glimrende illustreret ved, at vi gik rundt om engen og så, hvor Esrum Å oprindeligt løb i det flade fugtige område nord for søen. Bagefter fik vi et godt overblik ved at se modellen af det oprindelige kloster oppe i øverste stykværk af den lille del (ca. 1/8 del) af klosteret, der er bevaret. Esrum sø er jo det nuværende Danmarks vandrigeste sø med en dybde på 22 m, og den har kun ét afløb, så det var et oplagt sted at lægge klosteret for at kunne bygge en vandmølle til at grutte/male korn til dyrefoder og til at indlægge vand i klosteret. Munkene gravede således en lille kanal, som førte noget af åens vand (efter vandmøllen) ind gennem klostergården. Vandet brugtes til toilerskyl mm. Tænk, toiletter med "træk og slip" for 800 år siden! Klosteret ligger på en naturlig banke nord for det oprindelige å-forløb. Å-vandet blev ikke brugt til drikkevand, men man havde en brønd midt i klostergården (ses nu vest for bygningen), og grundvandet stod højt her. Munkene havde også styr på regnvandet, som blev dræned under bygningerne og ud i åen.

Klima- og cykelentusiast Jens Erik Larsen står bag de populære klimacykelture.

Klimagruppens tredje cykeltur bød på rundvisning på Esrum Kloster.

Det er interessant, at munkene kom hertil med denne teknologiudvikling, ligesom de lærte os at brænde mursten til at bygge huse og kirker af, munkesten. Stenene fra det store bygningskompleks (se modellen og markeringerne i græsset på vestsiden) blev efter 1560 brugt til at bygge Frederiksborg Slot og Kronborg.

Nuværende vandmølle er fra Chr. IV's tid

Esrum Møllegård stammer fra Chr. IV's tid. Kongen (staten) havde jo overtaget kirkens ejendomme til krongods efter reformationen i 1536. Chr. IV fik omlagt å-løbet og etablerede nuværende mølledam og vandmølle. Denne blev brugt af omegnens bønder til at få malet korn. Møllehjul er senere erstattet af en turbine, som stadig i dag kan køre, men kræver pleje og arbejdsindsats af frivillige. Der foregår også pleje af fiskebestanden i å-løbet med udsætning af ørreder, ved Esrum Å-laug.

Inde i møllegårdens bygning så vi tandhjulene og hørte vandets brusen. Vi sluttede af i det nedre lokale, som ved seneste udnyttelse af vandkraft har været et lille el-værk, der engang kunne levere strøm til 2 landsbyer, men nu kun til 2 parcelhuse. Danskernes strømforbrug er ganske enkelt steget enormt i nyere tid. Lokalet her kan skoleklasser mm studere historien om munkenes vandmølle, Chr. IV's vandmølle og elværket, mm.

Vi sluttede af med at snakke

MØD DIN LOKALE

Væltningen – en spændende transporthistorie.

Transporten af brænde og tømmer fra Gribskov til København foregik på følgende måde fra 1805 til 1873, hvorefter Gribskovbanens første etape fra Hillerød til Mårum var blevet etableret:

Man havde med tugthusfanger, soldater mm gravet øvre og nedre kanal mellem Esrum Sø og Kattegat ved Hulerød Strand. De 2 kanaler var tilsammen 9 km lange, 9 m brede og 1,5 med meter dybe – udgravet med skovl og spade af omkring 400 mennesker! For at udnytte den 7-8 m højdeforskel mellem Esrum sø og havet bedst muligt var de 2 kanaler ikke direkte forbundet, men træet skulle væltes ned fra den ene til den anden, hvilket skete i Snævret Skov lidt nord for Esrum, ved stedet kaldet Væltningen. Følg den gule vandrerute fra skovens "hovedvej" og se informationstavle på stedet. Transporten foregik med hestetrukne pramme hen til Væltningen, dernæst et stykke med mennesketrukne pramme grundet sumpet terræn. Efter ankomst til stranden, omlæsset til hestevogn, som kørte et stykke ud i vandet til mindre både, som sejlede ud til større sejlskibe, som så sejlede tømmerer til København.

Rutebeskrivelse - så du selv kan cykle turen

Turen som var ca. 30 km havde 10 deltagere og gik fra Helsinge Station via stien langs banen til Høbjerg Hegn, og videre over Nellerød til Mårum. Herfra ad Skovvej til Gribskov, hvor vi først fulgte R33 på Bolandsvej. Det er en meget flot strækning med åbne skovrum og søer og med en god belægning. Vi forlod R33 syd for Mårum Station og fortsatte på Mellemvej, krydsede jernbanen. Nu var belægningen desværre ikke særlig god, og Storkevadsvej var spærret, så vi måtte videre på Buresøvej og ud til krydsning af landevejen ved Ostrupgård (Naturstyrelsens domæne). Her tog vi ind **før** Svalehus og ramte ned på Hvideportvej til Søvej ved Kongens Bøge. En fornøjelse at cykle på Søvej langs Esrum Sø op til klosteret forbi Nelsons Eg og Daniels Kilde. En røverhistorie siger, at en munk med navnet Daniel havde en frygtelig migræne, men at han blev helbredt af vandet fra denne kilde.

Vi spiste frokost i 2 hold, ét i caféen, der drives som en socialøkonomisk virksomhed, og ét på bænke om bord med medbragt mad udenfor, i selskab med af et par danske landrace høns samt udsigt til klosteret.

Herefter cyklede vi op i Snævret Skov for at se Væltningen, hvor tømmer fra Gribskov blev "omlastet" for at blive transporteret til kysten og derfra sejlet til København. Efter en længere strækning på grusvej nåede vi Dragstrup, med en del skilte med privat vej og adgang forbudt! Videre gik det gennem den hyggelige landsby Søborg med stop mellem Søborg Slotsruin og Søborg Sø til lidt information herom.

Endelig gik turen forbi Stoderly ind til Græsted med stop på det nye torv – Græsted Plaza - og til sidst på den dobbeltrettede cykelsti tilbage til Nejlinge og Helsinge.

Kajak sæsonen er ikke slut!

Husk, at du som betalende medlem af Foreningen Frie Fugle, har adgang til at benytte vores 4 kajakker, såfremt du har bestået grundkurset. Som du kan se i kalenderen er der endnu et kursus i år, men ellers hold dig klar til næste sæson. Som nævnt i sidste NB havde vi kajaktræf i **Kulhuse** midt i august, hvor 2 af kajakkerne ligger. De er placeret ved det økologiske sommerhus, og man triller dem ned til stranden på små vogne. Der er en fin lille tur rundt om den øde ø Alholmen, hvor man også kan gå i land og plukke snapseurter. Ved lavvande skal man dog passe på sten mellem øen og stranden. Videre kan man ro op til Kulhuse havn eller sydpå, hvor man dog skal være opmærksom på militærets skydeområde.

De 2 andre kajakker ligger ved Huseby ved **Arresø** og systemet er det samme med vogne til transport ned til søen. Arresø er landets største, men i forhold hertil med ret lidt friluftsliv. Det vil vi gerne råde bod på. Da søen er stor, kommer der let lidt bølger, og det tilrådes at holde sig på land, hvis vinden er mere end 5 m/sek. I sommer roede jeg en tur langs bredden i søens vestlige ende og kom bl.a. ind i kanalen, som fører til Frederiksværk. Det var en varm sommerdag, og med trærne hængende ud over det grønne vand, føltes det som et stykke op ad Amazonas. Der er meget siv-vækst langs søen, og ikke så mange steder at gå i land, derfor tænker vi på at kortlægge mulighederne til næste sæson. Ved Arrenæs er der dog en teltplads med shelter ved Nordhuse og en lille havn, så man kan overnatte her. Hele søen rundt bliver det godt 40 km, men med halvøen Arrenæs, kan man så tage en dagstur på 22 km, som jeg gjorde og ro tilbage til Huseby landgangssted.

Når man skal ud og ro kajak, kan man nemt glemme et eller andet og så ærgre sig derude på vandet. Derfor har jeg lavet en lille noteseddel til mig selv med det, jeg skal huske, og her er den:

Svømmevest, vindtæt jakke, kajaksko, pagaj og evt. snor dertil, vandflaske, vandtæt etui til tlf mm., vandtæt pose eller rospand til div., snor til træk af kajak, kort, shorts, håndklæde, proviant, cykelhandsker!, solbriller, kasket, sikkerhedsudstyr til redning.

Vandet er stadig varmt i hvert fald en måned mere, så kom ud af busken, og ud i kajakkerne. God tur. *Jens Erik*

Stine ud i Natur 360 gr.

Lars, Johanne, Anders, Laura og Stine fra Natur 360 samt Solveig og Jens Erik fra Frie Fugle.

Ved receptionen på Vestamager for ex fugl Stines nye team "Natur 360 grader" overrakte vi Stine et maleri af hende selv på kortbaggrund udført af billedkunstner Britt Salver. Se mere på: www.natur360.dk

Klima cykeltur til økologisk byggeri blev et tilløbsstykke

Temaet for Klimagruppens sidste cykeltur i år handlede om, hvordan vi kan bo godt og samtidig tage hensyn til naturens ressourcer. Emnet og det gode vejr havde fået over 30 cyklister til at melde sig. Turen gik først fra Gilleleje station til Dr. Mølle. Her fremviste Jan-Helge Larsen

sit selvbyggede 0-energi sommerhus og dertil hørende have med delvis selvforsyning. Husets årlige totale el-forbrug til opvarmning og drift ligger på under 4.000 Kwh, som kommer fra solcellerne. Overskud anvendes til el-bilen. Det lave el-forbrug skyldes isolering, brug af jordvarmepumpe og ventilationsgenvinding. Desuden er der genvinding af regnvand. Der blev budt på kage og kaffe og stillet mange spørgsmål om huset og den smukke have. Se mere http://www.ve.dk/argang-2013 side 38-39.

Dernæst gik turen ad den nye kyststi på R47 langs Villingebæk strand til Lone Kuhlmanns halmhus i Hornbæks gamle by. Halmhuset er et af landets første af slagsen og et eksempel på, at man kan bygge et smukt hus helt i naturmaterialer, der binder CO_2. Huset opvarmes med en masseovn og solvarmen sørger for varmt vand marts til oktober. www.kuhlmann-hornbaek.dk

Også her viste deltagerne stor spørgelyst, så hele programmet blev noget forsinket.

Til slut kørte de, der havde lyst, forbi Tegners Museum ad snedige og delvis tilgroede stier, og derfra hjemad i flere retninger.

Jan-Helge

Fra Gribskovlokalavis website:

Gribskov: Temaet for Klimagruppens sidste cykeltur i år handlede om, hvordan vi kan bo godt og samtidig tage hensyn til naturens ressourcer. Emnet og det gode vejr havde fået over 30 cyklister til at melde sig.

Turen gik først fra Gilleleje station til Dronningmølle. Her fremviste turguide Jan-Helge Larsen sit selvbyggede 0-energi sommerhus og dertil hørende have med delvis selvforsyning.

Husets årlige totale el-forbrug til opvarmning og drift ligger på under 4.000 Kwh, som kommer fra solcellerne. Overskuddet anvendes til el-bilen. Det lave el-forbrug skyldes isolering, brug af jord-varmepumpe og ventilations-genvinding. Desuden er der genvinding af regnvand.

Dernæst gik turen ad den nye kyststi på R47 langs Villingebæk strand til Lone Kuhlmanns halmhus i Hornbæks gamle by. Halmhuset er et af landets første af slagsen og et eksempel på, at man kan bygge et smukt hus helt i naturmaterialer, der binder CO_2. Huset opvarmes med en masseovn og solvarmen sørger for varmt vand fra marts til oktober.

Til slut kørte de, der havde lyst, forbi Tegners Museum ad snedige og delvis tilgroede stier, og derfra hjem til Helsinge, Hillerød, Dronningmølle eller Gilleleje.

af Niels Andersen, energigruppen i Annisse Lokalråd

Klimatilpasning

Grundejerforeningen i Bakkelandet har vedtaget, at regnvand og smeltevand i fremtiden skal nedsives i jorden eller afledes til Arresø via et nyanlagt dræn

I Bakkelandet er vi i fuld gang med klimatilpasning. Her syntes vi ikke længere, det er miljømæssigt korrekt, at uforurenet regnvand blandes sammen med spildevandet og pumpes adskillige kilometer til renseanlægget i Helsinge for at blive "renset" og sendt ud i Ammendrup å .

Fra Bakkelandet var der tidligere mange overløb til Arresø med en blanding af kloak og regnvand. Regnvandet fra veje og private grunde løb i spildevandskloakken, hvorfra det sammen med spildevandet løb videre til pumpestationen og overløbsbassinet ved vores fællesareal og derfra ofte videre ud i Arresø. Det betød, at søen blev forurenet med næringsstoffer og kolibakterier fra kloaksystemet, hvilket vi ikke var særligt stolte over.

Regnvand og smeltevand skal nedsives

I Bakkelandet har grundejerforeningen vedtaget en målsætning om, at regnvand og smeltevand i fremtiden skal nedsives i jorden eller afledes til Arresø via det nyanlagte dræn. Derfor har der siden august måned været travlt i Bakkelandet, hvor kloakspecialister har videofilmet kloakkerne, og sat foringer i kloakrørene for at få dem tætte. Gravemaskiner, lastbiler og dumpers har arbejdet i området og en stor boremaskine har udført styrede underboringer.

Der er nu mange huse, der har fået nedgravet nye brønde og ledninger til at modtage alt regnvand fra bygningerne og flisearealerne, hvorfra vandet nu nedsives i faskiner på egen matrikel.

Vi har tilstræbt, at alle bliver tilfredse

I Bakkelandet er der blevet gravet af rabatterne, således at regnvandet ikke længere løber i vejbrøndene og derfra i kloakken. Nu nedsives regnvandet i rabatterne. Selvom området er kuperet, og vandet løber ned i de laveste områder, har vi fundet løsninger således, at ingen af de lavtliggende grunde får større gener med regnvand, end de tidligere har haft. Vi har tilstræbt, at alle bliver tilfredse med de ændringer, der nu sker i Bakkelandet.

Arbejder fortsætter til foråret 2015 , hvor vi skal grave de sidste faskiner ned. Alle græsrabatterne skal færdiggøres, rives og tilsås med nyt græs. Det samme gælder hos de enkelte grundejere, hvor der er blevet gravet i efteråret. På disse grunde skal der også udlægges lidt ny muld og sås græs.

Godtgørelsen har stort set dækket udgifterne

En lille arbejdsgruppe fra Grundejerforeningen Bakkelandet har stået for projektet med at separere regnvandet fra kloaksystemet, og det er sket i et rigtigt godt samarbejde med Gribvand Spildevand A/S. Projektet har fået godtgørelse fra Gribvand Spildevand A/S, som efter reglerne i Gribskov Kommunes spildevandsplan modsvares af tilsvarende besparelser i Gribvand Spildevand A/S. Godtgørelsen har stort set været i stand at dække udgifterne for de enkelte grundejere eller grundejerforeningen til "Klimatilpasningsprojektet". Vi er glade for, at det ikke er blevet som i flere andre kommuner, hvor enkelte grundejerne let kommer til at betale mellem 50 og 100 tusindekroner for tilslutning til et separeret kloaksystem. Grundejerne i Bakkelandet er nu er sikret mod i fremtiden at skulle betale for rensning af regnvandet, hvis der skulle blive indført sådanne regler.

Lokalrådet i Annisse har med stor interesse fulgt Klimatilpasningsprojektet i Bakkelandet helt fra start. Bestyrelsen er begejstret for ideen med en renere Arresø og besparelse på energien til at pumpe millioner af liter rent regnvand til rensning i Helsinge.

Det sidste passer jo ind i ideen om Annisse som energilandsby.

Regnskab for cykel-temature 2016:

Overført restbeløb fra mødet okt. 2014	3522,00	
Entreer, omvisninger og besøgsgaver		
Esrum Møllegaard		935,00
Valby Bækgaard		148,00
økobyggerier (traktement og vingave)		397,80
Udarbejdelse og layout af rapport om klimacykelturene		2000,00
I Alt brugt		3480,80
Restbeløb	41,20 kr	

Ved Kirsten Gamst-Nielsen.